

Til Studenterspørgsmaalet.

Ved

Adolph Jensen.

I 1897 nedsatte Studenterforeningen en Komité med den Opgave at foretage en Undersøgelse af ubemidlede Studerendes Kaar. Formaalet var at tilvejebringe et positivt Oplysningsmateriale, der eventuelt kunde danne Grundlaget for en Virksomhed til Udjævning af det i vore Dage bestaaende Misforhold mellem Lysten til at gaa den studerende Vej og de Betingelser for Erhverv, der bydes dem, der indtræde i det akademiske Borgerskab.

Det viste sig imidlertid snart, at hvis en saadan Undersøgelse ikke skulde komme til at svæve i Luften, maatte man give den en mere almindelig statistisk Underbygning. Arbejdet blev derfor betydelig bredere anlagt, end man fra først af havde tænkt sig, og efterhaanden blev snart ét, snart et andet Forhold taget op til Iagttagelse. Som Følge heraf er Komitéen nu, ved Arbejdets Afslutning, i Besiddelse af en omfattende Samling Tabeller, vedrørende Tilgangen til Universitetet og vedrørende de Studerendes Forhold i og efter Studieaarene. Da mange af disse Data formentlig have

Interesse for en videre Kreds, offentliggøres de her i kortfattet Udtog.

Ved den statistiske Behandling viste det sig paa flere Punkter hensigtsmæssigt at holde dels de kvindelige Studenter, dels Dimittenderne fra Reykjavik lærde Skole for sig selv; de Oplysninger, der foreligge om disse to Særgrupper, ere derfor forbigaaede i nærværende Udtog. I det hele taget gør Fremstillingen ikke Fordring paa at blive betragtet som et afsluttet Hele; Stoffet er saa mangfoldigt og Pladsen saa snæver, at en udtømmende Behandling af Emnet har maattet udskydes til en anden Lejlighed.

Ved Bevilling af et Pengebeløb af Kommunitetets Midler har Regeringen og Rigsdagen ydet Arbejdet en væsentlig Støtte; iøvrigt ere Udgifterne afholdte af Studenterforeningen. En Mængde offentlige og private Institutioner og flere Hundrede Enkeltpersoner have med stor Beredvillighed meddelt Oplysninger af forskellig Art eller støttet Arbejdet paa anden Vis. Endelig har Nationaløkonomisk Forenings Bestyrelse lettet Offentliggørelsen af disse Meddelelser ved at give dem Plads i Foreningens Tidsskrift.

I.

Examen artium.

1. Antallet af Dimitterede.

I Aarene 1815—19, det første Femaar efter Norges Adskillelse fra Danmark, dimitteredes der fra Kongerigets Skoler eller af private Dimissorer i aarligt Gennemsnit 102 Studenter til Universitetet. Dette var, i

Forhold til tidligere Tider, et meget lavt Tal; og det viser sig da ogsaa, at Gennemsnittet for det følgende Femaar allerede er to Femtedele større, nemlig 140. I det halve Aarhundrede, som derefter følger, altsaa Tiden 1825—1874, var Antallet af Dimittender vel undertiden ikke lidet varierende fra Aar til Aar og gennem kortere Perioder, men nogen stærkt udpræget Bevægelse opad eller nedad gennem hele Tidsrummet viser Tallene ikke. Betragter man de 5 Tiaarsgennemsnit (176, 152, 120, 172 og 207), kan man dog ikke undgaa at lægge Mærke til, at det midterste Decennium (1845—54) staar med det laveste Tal, og at Kurven fra dette Minimum hæver sig baade tilbage og fremad i Tiden, saaledes at den naar noget højere ved Periodens Slutning end ved dens Begyndelse.

Det er først i Aarhundredets sidste Fjerdedel, at Bevægelsen i Antallet af Dimittender faar en bestemt udpræget Karakter, idet Tallet i Løbet af 10 à 15 Aar mere end fordobles, for derefter at blive staaende omkring dette Højdepunkt Aarhundredet ud. Det aarlige Gennemsnit udgjorde i Femaarene:

1875—79.....	185
1880—84.....	278
1885—89.....	396
1890—94.....	404
1895—99.. . . .	400

Det laveste Antal i denne Periode finder man Aar 1875, nemlig 159, det højeste Aar 1897, nemlig 423. altsaa næsten $2\frac{3}{4}$ Gang saa mange.

Ved en rigtig Vurdering af de anførte Tal maa det imidlertid erindres, at Folkemængden er stegen. Den er nu langt mere end dobbelt saa talrig som i

1815 og en Trediedel talrigere end for 30 Aar siden. For hver Million Indbyggere dimitteredes i Tidsrummet 1815--19 omtrent 95 aarlig, i 1840'ne 98, i 1870'ne 111, i 1880'ne 164 og i 1890'ne 178.

Uagtet saaledes det stærke Indtryk, Betragtningen af de absolute Tal efterlader, svækkes betydeligt, naar de stilles i Forhold til Befolkningstallene, er det dog uomtvisteligt, at de to sidste Decennier fremvise en Stigning i Antallet af Dimittender, som i hvert Fald er enestaaende i det 19de Aarhundrede, og som i og for sig fra flere Synspunkter maa forekomme betænkelig. *) Det er i første Linie denne extraordinært stærke Tilgang af Akademiker-Æmner, der har fremkaldt vore Dages »Studenterspørgsmaal«, til hvis Belysning der i det følgende skal gives nogle Bidrag. Til Vejledning ved en rigtig Bedømmelse af Forholdet vil det være nødvendigt at dele Dimittenderne og de unge Akademikere i Grupper efter forskellige Synspunkter; men før vi tabe de foran nævnte samlede Tal af Syne, skulle vi som et ikke uvæsentligt Moment til Bevægelsens Karakteristik fremhæve, at Dimittend-Antallet ikke er stigende i de senere Aar og ikke har været det siden sidste Halvdel af Firserne. Absolut sét har Tallet holdt sig omtrent konstant i de sidste 10—15 Aar, og tages den samtidige Befolkningstilvæxt i Betragtning, har Bevægelsen endog været lidt tilbage-

---

*) Der har vel været Tider, f. Ex. det sidste Decennium af det 18de Aarhundrede, da Dimittendernes Antal i Forhold til Folketallet var mindst lige saa stort som nu; men dels skulde Københavns Universitet den Gang ikke alene forsyne Danmark, men ogsaa Norge, med Embedsmænd, dels blev en stor Del af Dattidens Studenter »privat inscriberede« af Hønnørs- og Konvenienssyn og paa Grendlag af en yderst lempelig Prøve.

gaaende.*) Denne Kendsgerning giver Grund til den Formodning, at vi staa ved Begyndelsen af en Reaktionsperiode, en Formodning, som ikke savner Støttepunkter i flere af de i det følgende fremdragne Data.

2. De to Examensretninger.

Det er bekendt, at Afgangsprøven fra de lærde Skoler siden Midten af Halvfjerdserne har været delt i to Retninger, den sproglig-historiske og den matematisk-naturvidenskabelige. Maaske er dette Forhold iøvrigt i den her omhandlede Sammenhæng uden væsentlig Interesse, og naar vi fremdrage det allerede her, er det kun, fordi Oprettelsen af den matematisk-naturvidenskabelige Linie kan tænkes at have været noget medvirkende til Stigningen i Dimittendernes Antal, idet den hertil knyttede Prøve jo kan træde i Stedet for Adgangsexamen til andre højere Undervisningsanstalter end Universitetet (Polyteknisk Lærestalt, Officer-skolen).

Af de 8319, som dimitteredes 1875—99, tilhørte de 1956 den matematiske Retning, altsaa omtrent hver fjerde Dimittend. Forholdet har dog forandret sig ikke uvæsentligt i Tidens Løb; i det første Femaar udgjorde Mathematikerne 22 pCt., men i 1880—84 og 1885—89 gik Procenten ned til henholdsvis 17 og 18, hvorefter

*) Antallet af Dimittender udgjorde i hvert af de 25 Aar fra 1875 til 1899:

1875: 159	1880: 188	1885: 356	1890: 418	1895: 410
76: 168	81: 229	86: 414	91: 419	96: 410
77: 195	82: 311	87: 389	92: 404	97: 423
78: 179	83: 312	88: 406	93: 392	98: 384
79: 222	84: 352	89: 415	94: 389	99: 375

der i Halvfemserne følger en stærk og stigende Tilstrømning til den matematiske Retning; i Femaaret 1890—94 var over en Fjerdedel (26 pCt.) og i 1895—99 næsten en Tredjedel (32 pCt.) af Dimittenderne Matematikere.

3. Privatisterne.

Man maatte paa Forhaand vente, at en Stigning i Artiumskandidaternes Antal i særlig Grad vilde give sig Udslag i Tallene paa de privat Dimitterede. Dette har ogsaa vist sig at være Tilfældet, for saa vidt som Privatisterne i Femaaret 1880—85 udgjorde en Fjerdedel af samtlige Dimittender, medens de i det foregaaende Femaar kun udgjorde en Sjettedel. Imidlertid har dette Forhold atter vendt sig efter den første stærke Tilgangsperiode; i de 10 Aar fra 1885 til 1894 udgjorde de privat Dimitterede kun lidt over en Femtedel (21 pCt.) og i de sidste 5 Aar endog mindre end en Sjettedel (16 pCt.) af det hele Antal Dimittender.

4. Examensudfaldet.

(*a.* I Almindelighed. — *b.* Særskilt for Privatister og for Skoledimittender).

a. For de Dimitteredes Kvalitet, d. v. s. for deres Kundskaber, Intelligens og aandelige Modenhed, er vel Examensudfaldet ikke nogen fuldt paalidelig Maalestok, men der haves intet andet almindeligt Kriterium, og noget tør man vel ogsaa bygge derpaa.

I de 20 Aar, siden den stærke Tilstrømning begyndte, er der dimitteret 351 med 1. Karakter med

Udmærkelse, 4408 med 1. Kar., 2031 med 2. og 575 med 3. Kar., medens 30 have »bestaaet« uden nærmere Kvalitetsbetegnelse. Naar man bortser fra disse sidste, fordeler Resten sig altsaa saaledes, at omtrent 5 af hvert Hundrede have opnaaet Udmærkelse, 60 første Kar., 27 anden og 8 tredie Karakter. Om dette Resultat i og for sig kan betragtes som tilfredsstillende, beror naturligvis paa de Regler, hvorefter Bedømmelsen foregaar; men hvis man tør antage, at der nu stilles samme Fordringer til en første Karakters Præstation som i tidligere Tid, synes der i hvert Fald at være en ikke ubetydelig Fremgang i de Dimitteredes Kvalitet i de 35 Aar, for hvilke vi have undersøgt dette Forhold. Af hvert Hundrede Dimittender opnaaede nemlig følgende Antal enten 1. Kar. m. Udm. eller 1. Kar.:

i Femaaret	1865—69.....	48,5
—	1870—74.....	52,6
—	1875—79.....	62,1
—	1880—84.	62,5
—	1885—89.....	62,3
—	1890—94.	62,7
—	1895—99.....	70,4

I Tiden fra Midten af Tredserne til Midten af Halvfjerdserne var det altsaa kun omkring de 5 Tiendedele, der naaede 1. Kar., i de derefter følgende 20 Aar var det noget over de 6 Tiendedele, og i det sidste Femaar endog de 7 Tiendedele. Det kan tilføjes, at der ikke viser sig nogen væsentlig Forskel i Kvaliteten af de to Examensretningers Dimittender; dog synes det relative Antal af 1. Karakters Prøver at have været i noget stærkere Stigning for Matematikernes end for de sproglig-historiske Dimittenders Vedkommende (af

de førstnævnte naaede i Femaaret 1895—99 næsten de tre Fjerdedele 1. Karakter).

b. De privat dimitterede gøre gennemgaaende ikke saa gode Examinere som Skolernes Disciple. Saaledes viser en Undersøgelse af Examenskaraktererne for de i de sidste 15 Aar dimitterede 1058 Privatister følgende Fordeling.*) Udmærkelse fik kun 17 (1,6 pCt.), 1ste Karakter 450 (43 pCt.), 2den Kar. 366 (34 pCt.) og 3die Kar. 225 (21 pCt.). Det skal dog tilføjes, at naar Kvaliteten af Dimittenderne overhovedet, saaledes som foran nævnt, er bleven bedre i de senere Aar, da gælder dette i ganske særlig Grad de privat dimitterede. Af hvert Hundrede henholdsvis Skoledimittender og Privatister i hvert af nedennævnte Femaar opnaaede saaledes det vedføjede Antal enten 1ste Kar. m. Udm. eller 1ste Kar.:

	Skole- Dimittender	Privatister
1885—89.....	68,5	37,2
1890—94.....	67,2	44,4
1895—99.....	74,5	52,4

Blandt de privat Dimitterede finde vi altsaa i det sidste Femaar forholdsvis lige saa mange 1ste Karakters Prøver som blandt samtlige Dimittender i Femaaret 1870—74 (jfr. foran), men ganske vist samtidig baade færre 1ste Kar. m. Udm. og flere 3die Kar.

---

*) Kvindelige og islandske Dimittender ere udeladte her, ligesom i de to følgende Afsnit om Aldersfordelingen og om Fordelingen efter Faderens Livsstilling. De to nævnte Grupper af Dimittender have nemlig med Hensyn til de her omhandlede Forhold et Særpræg, som kunde indvirke forstyrrende paa det almindelige Billede.

5. Dimittendernes Aldersforhold.

(*a.* Aldersfordelingen i Almindelighed. — *b.* Særskilt for de to Examensretninger. — *c.* Særskilt for Privatister og for Skoledimittender. — *d.* Aldersfordelingen betragtet i Forhold til Examensudfaldet. — *e.* Sidst anførte særskilt for Privatister og for Skoledimittender).

a. Den Alder, i hvilken Afgangsexamen for Studerende tages, spænder over et meget betydeligt Antal Aar, men dog saaledes, at Alderen for de ni Tiendedele af Dimittenderne ligger imellem det fyldte 17de og det fyldte 22de Aar. Den normale Alder maa vel nok siges at være imellem 18 og 19 Aar, om end hened de to Tredjedele tage Examen i en Alder, der ligger udenfor disse Grænser. Den nærmere Fordeling var i de sidste 15 Aar (1885—99) følgende:

	Antal	pCt.	
Under 17 Aar	128	2,3	} 25,7 pCt.
17—17½ Aar	407	7,3	
17½—18 —	895	16,1	
18—18½ —	1056	19,0	} 48,2 pCt.
18½—19 —	942	16,9	
19—19½ —	683	12,3	
19½—20 —	444	8,0	} 26,1 pCt.
20—21 —	421	7,6	
21—22 —	160	2,9	
over 22 —	420	7,6	

Altsaa er omtrent Halvdelen af Dimittenderne mellem 18 og 19½ Aar, en Fjerdedel er under 18 og en Fjerdedel over 19½ Aar. Dette Forhold har holdt sig omtrent uforandret igennem den hele, her betragtede 15aarige Periode, kun har der været en Nedgang i det relative Antal af meget gamle Dimittender (over 22 Aar), idet disse udgjorde 8,8 pCt. i 1885—89, 7,4 pCt. i 1890—94 og kun 6,7 pCt. i 1895—99.

b. Aldersfordelingen synes at være omtrent ens for de to Examensretninger, jfr. efterstaaende Oversigt:

	Sproglig-historisk Retning	math.-naturv. Retning
Under 18 Aar.....	25,8 pCt.	25,5 pCt.
18—19 $\frac{1}{2}$ —	48,1 —	48,9 —
19 $\frac{1}{2}$ —22 —	19,3 —	16,0 —
over 22 —	6,8 —	9,7 —

c. Derimod fremtræder ganske forskellige Aldersfordelinger, naar man betragter Skoledimittenderne og Privatisterne hver for sig, idet de sidstnævnte gennemgaaende ere meget ældre end de førstnævnte:

	Skole- Dimittender	Privatister
Under 18 Aar.....	29,7 pCt.	8,8 pCt.
18—19 $\frac{1}{2}$ —	53,6 —	26,0 —
19 $\frac{1}{2}$ —22 —	15,3 —	31,9 —
over 22 —	1,4 —	33,3 —

Af Skoledimittenderne var kun en Sjettedel over 19 $\frac{1}{2}$ Aar, men af de privat Dmitterede nær op imod de to Tredjedele. Af de førstnævnte var kun én à to Procent over 22 Aar, af de sidstnævnte ikke mindre end en Tredjedel. Hertil kommer — hvad der ikke finder Udtryk i de anførte Tal — at Gennemsnitsalderen for de 355 Privatister over 22 Aar er langt højere end Gennemsnitsalderen for de 65 Skoledimittender i samme Aldersgruppe; det hører ingenlunde til Sjældenhederne, at Privatister have en Alder af 30 Aar eller mere.

d. Højere Alder følges ikke af større Examensmodenhed. Tværtimod gøres de bedste Examineringer gennemgaaende af de unge, og de dårligste Prøver træffes mange Gange hyppigere i den ældste Alders-

gruppe end i den yngste. Dette fremgaar af følgende Oversigt for Aarrækken 1885—99:

	Fordelingen af 100 Prøver i hver Aldersgruppe			
	1. Kar. m. Udm.	1. Kar.	2. Kar.	3. Kar.
Under 18 Aar.	8,0	74,4	15,7	1,9
18—19 $\frac{1}{2}$ —	3,6	63,4	27,2	5,8
19 $\frac{1}{2}$ —22 —	2,1	44,5	38,2	15,2
over 22 —	2,0	40,6	35,4	22,0

Forskellen er slaaende. Sammenligner man Fordelingen for de under 18aarige og de over 22aarige, vil man se, at hos de førstnævnte forekommer Udmærkelse forholdsvis 4 Gange saa hyppigt og 1ste Karakter næsten dobbelt saa hyppigt som hos de sidstnævnte; disse ældre Dimittender have paa den anden Side forholdsvis dobbelt saa mange Prøver med 2den Kar. og over en halv Snes Gange saa mange med 3die Kar. som de unge.

e. Naturligvis spiller det her nogen Rolle, at Privatisterne, som jo forholdsvis findes blandt de ældre Dimittender, i Regelen gøre daarligere Examinere end Skolernes Disciple (jfr. foran). Men Regelen om, at Examensmodenheden aftager med Alderen, finder dog til en vis Grænse ogsaa Bekræftelse, naar man betragter Skoledimittenderne og Privatisterne hver for sig. For at gøre Forholdet lettere overskueligt, nøjes vi med at angive, hvor stor en Andel af Dimittenderne i hver af de nævnte Grupper der opnaaede enten 1ste Kar. m. Udm. eller 1ste Kar.

	Af hver 100 i hver Gruppe og Alders- klasse opnaaede mindst 1. Kar.	
	Skoledimittender	Privatister
Under 18 Aar.....	83,2	70,2
18—19 $\frac{1}{2}$ —	61,0	46,9
19 $\frac{1}{2}$ —22	50,5	38,5
over 22 —	53,8	40,4

Det forholdsvise Antal af gode Prøver er altsaa i begge Grupper aftagende fra Aldersklasse til Aldersklasse indtil 22 Aar; her brydes Regelen, idet der blandt de Dimittender, der ere over 22 Aar, findes lidt flere 1ste Karakters Prøver end i den nærmest lavere Aldersklasse.*)

6. Dimittendernes Fordeling efter Forældrenes Livsstilling.

(a. I Almindelighed. — b. Sammenligning med Fortiden. — c. Særskilt for de to Examensretninger. — d. Særskilt for Privatister og for Skoledimittender. — e. I Forhold til Examensudfaldet). —

*) Den tilsyneladende Uoverensstemmelse mellem dette sidste Resultat og den helt igennem aftagende Række, som fremkommer, naar man — som i den foregaaende Oversigt — tager Skoledimittender og Privatister under ét, beror naturligvis paa, at de to Grupper højest ulige Repræsentation i de forskellige Aldersklasser bevirker en Tilsløring af det virkelige Forhold. jfr. de efterstaaende absolute Tal:

	Antal Skole- Dimitt.	Heraf med mindst 1. Kar.	Antal Priva- tister	Heraf med mindst 1. Kar.
Under 18 Aar	1336	1112	94	66
18—19 $\frac{1}{2}$ —	2405	1667	277	130
19 $\frac{1}{2}$ —22 —	685	346	338	130
over 22 —	65	35	344	139

f. I Forhold til Aldersfordelingen. — *g.* I Forhold til Examensudfaldet, særskilt for Privatister og for Skoledimittender. — *h.* Det samme under Hensyntagen til Aldersfordelingen).

a. Af væsentlig Betydning for Bevægelsens Karakteristik er det at faa Klarhed over, hvilke Samfundsklasser der fortrinsvis have afgivet det extraordinært store Kontingent til Studentereksamen i den nyeste Tid. Oplysning om Faderens Livsstilling foreligger imidlertid kun for de sidste 15 Aars Dimittender, og vil man søge Sammenligning med Fortiden, maa man helt tilbage til Tiden før 1848.

Vi skulle først betragte de Resultater, der kunne udledes for de sidste 15 Aar.

Vi have delt Dimittenderne i 8 Grupper efter Faderens Livsstilling. Det har naturligvis været magtpaaliggende, saa vidt muligt at faa en social Gruppering frem, men da Livsstillingsbetegnelsen i mange Tilfælde kun er lidet vejledende, har det ikke kunnet undgaas, at flere af Grupperne maatte gøres mere rummelige end i og for sig ønskeligt, ligesom det ogsaa ved en Betragtning af nedenstaaende Oversigt strax falder i Øjnene, at der ikke er nogen skarp social Skillelinie mellem de enkelte Grupper. Et Par af disse ere dog nogenlunde »rene« for fremmede Elementer, f. Ex. Gruppe IV (Skolelærere) og VIII (Bønder), tildels ogsaa Gruppe I (Embedsmænd o. l.), og netop til disse Grupper knytter der sig i denne Sammenhæng en særlig Interesse.

Til hver af de 8 Grupper er henført følgende Livsstillinger:

Gruppe I: Civile og gejstlige Embedsmænd, Læger, Sagførere, Skolebestyrere og Lærere ved

andre Skoler end Almueskoler; overhovedet Mænd, der efter deres Livsstilling maatte antages at have modtaget Universitetsuddannelse.

Gruppe II: Andre liberale Erhverv end de foran nævnte, f. Ex. Kunstnere, Officerer, Tandlæger, Dyr-læger, Landinspektører, Civilingeniører, Farmaceuter, Journalister; overhovedet i det væsentlige Mænd, som efter deres Livsstilling maa antages at have modtaget en videre gaaende boglig Faguddannelse, uden at denne har været knyttet til et Universitetsstudium. Fra denne Gruppe er dog særlig udskilt Skolelærere (Gruppe IV).

- III: Større Næringsdrivende som Grosserere, Fabrikanter, Godsejere, Proprietærer, Forpagtere.
- IV: Skolelærere.
- V: Bestillingsmænd og Funktionærer i faste Stillinger.
- VI: Andre Næringsdrivende end de under III nævnte (Haandværkere, Handlende, Kontorister o. l.).
- VII: Arbejdsmand, Portnere, Bude m. fl.
- VIII: Bønder (Gaardmænd, Parcellister, Boelsmænd, Husmænd, Indsiddere, Fiskere).

For Kortheds Skyld ville vi i det følgende benævne disse 8 Grupper paa følgende Maade: I. Embedsmænd, II. Liberale Erhverv, III. Større Næringsdrivende, IV. Skolelærere, V. Bestillingsmænd, VI. Mindre Næringsdrivende, VII. Arbejdsmand, VIII. Bønder.

I de sidst forløbne 15 Aar har Embedsmændenes Gruppe ydet det største Kontingent, nemlig 1326 Dimittender; derefter følger de mindre Næringsdrivendes Gruppe med 1246 og de større Næringsdrivendes med 955; Bønderne have ladet 742 Sønner dimittere; 583 Dimittender vare Sønner af Mænd i liberale Erhverv, 340 af Bestillingsmænd, 287 af Skolelærere, og endelig stamme 68 fra Arbejdsmændenes Gruppe. (For 23 Dimittenders Vedkommende var Faderens Livsstilling ikke meddelt).

Som foran nævnt, foreligger der ikke tilsvarende Oplysninger for den Tid, der ligger umiddelbart for den stærke Tilstrømning begyndte; derimod kunne vi paa Grundlag af det tilstedeværende Materiale danne os et Billede af de Forandringer, der i de sidste 15 Aar have fundet Sted med Hensyn til Rekrutteringen. Ved en Tredeling af Perioden faa vi følgende Resultater:

Sønner af	1885—89		1890—94		1895—99	
	Antal Dimit- tender	pCt.	Antal Dimit- tender	pCt.	Antal Dimit- tender	pCt.
I. Embedsmænd o. l.	374	20,4	477	25,2	475	26,0
II. Liberale Erhverv ..	190	10,4	192	10,2	201	11,0
III. Større Næringsdr. o. l.	317	17,3	333	17,7	305	16,7
IV. Skolelærere	90	4,9	96	5,1	101	5,5
V. Bestillingsmænd o. l.	106	5,8	105	5,5	129	7,1
VI. Mindre Næringsdr. o. l.	431	23,6	412	21,8	403	22,0
VII. Arbejdsmænd o. l. ...	20	1,1	27	1,4	21	1,1
VIII. Bønder	301	16,5	248	13,1	193	10,6
I alt...	1829	100	1890	100	1828	100
Uangivet...	10	—	6	—	7	—

Forandringerne ere ikke uvæsentlige. Det vil sés, at vi for sidste Halvdel af Firserne og sidste Halvdel af Halvfemserne have samme Summatal, og vi kunne altsaa sammenligne de absolute Tal for de enkelte Grupper umiddelbart. Den største Forskel mellem de to Talkolonner falder paa første og sidste Gruppe, idet Embedsmændenes er gaaet frem med 100 og Bøndernes er gaaet tilbage med lige saa mange. De øvrige Forandringer ere mindre væsentlige, men man kan dog ikke undgaa at lægge Mærke til, at der kan spores en vis Lovmæssighed i Tallene: ligesom Embedsmænds gruppen have de dermed beslægtede Grupper II (Liber. Erhv.), IV (Skolelærere) og V (Bestillingsmænd) forøget deres Kontingent (den sidste endog forholdsvis ret betydeligt), medens det omvendte har været Tilfældet med de Næringsdrivendes Grupper (III og VI). De to modgaaende Bevægelser træde skarpt frem i følgende Sammendrag:

	1885	1895
	—89	—99
Faste Stillinger og liber. Erhverv (I, II, IV og V)	760	906
Næringsdrivende og Bønder (III, VI, VII og VIII)	1069	922

Det er de Folk, der sidde med beskedne, men gennemgaaende sikre Indtægter, der i stigende Maal lade deres Sønner blive Studenter, medens de egentlige Erhvervsdrivende, store og smaa, i By og paa Landet, holde igen og mindske deres Kontingent til den akademiske Stand. Forholdet mellem disse to Hovedgrupper har fra 18⁸⁵/₈₉ til 18⁹⁵/₉₉ forandret sig fra 4 : 6 til 1 : 1.

Ihvorvel det forekommer os, at denne almindelige lagttagelse har betydelig Interesse, maa vi dog fremhæve som det væsentligste Moment i Sammenhæng

med det efterfølgende, at Tilgangen af Bondeblod er mindre rigelig nu end for faa Aar siden; i Slutningen af Firserne var hver sjette Rus en Bondesøn, i Begyndelsen af Halvfemserne hver syvende eller ottende, og i Slutningen af Halvfemserne kun hver niende eller tiende.

b. Af de Oplysninger, der foreligge fra ældre Tid, skulle vi anføre følgende Sammendrag for de 20 Aar fra 1829 til 1848:

Sønner af	Antal	pCt.
Gejstlige Embedsmænd.....	583	19,4
Professorer og Skolemænd	77	2,6
Civile Embedsmænd, Landinspektører.....	713	23,8
Militære Embedsmænd	167	5,6
Medicinske Embedsmænd, Læger, Apothekere.....	130	4,3
Underordnede Betjente.....	153	5,1
Kunstnere, Institutbestyrere, Prokuratorer.....	156	5,2
Godsejere, Gaardejere, Proprietærer o. a. Landmænd.	298	9,9
Handlende, Haandværkere o. a. Næringsdrivende	723	24,1
	<hr/>	
I alt ..	3000	100
Uangivet ..	121	

De to sidste Grupper i denne Oversigt ville paa det nærmeste svare til, hvad vi ovenfor have benævnet »Næringsdrivende og Bønder«; vi finde, at disse Klasers Kontingent i Aarene 1829—48 kun udgjorde omtrent en Tredjedel af det hele Antal Dimittender, altsaa langt mindre end i Øjeblikket og endnu mindre end for en halv Snes Aar siden (jfr. ovenfor). Dette er imidlertid ikke saa underligt; thi, som paavist af Professor Steenstrup (»Bonden og Universitetet« Kbh. 1888) kom der i hele det paagældende Tidsrum kun yderst faa Bondesønner til Universitetet, sjælden flere end 1 à 2 om Aaret, og ofte ikke en Gang det. Hvornaar Tilstrømningen af Bondesønner begyndte, kunne vi ikke

direkte paavise, men ad indirekte Vej har Professor Steenstrup i det anførte Skrift godtgjort, at Bevægelsen først kan være begyndt efter 1870, og at den først i Firserne naaede en betydeligere Styrke.

c. De foran meddelte Oplysninger om Dimittendernes Fordeling mellem de to Examensretninger kunne vi nu supplere med nogle Tal, der vise, at der i de forskellige sociale Grupper er en forskellig Tilbøjelighed til at vælge den ene eller den anden af disse Retninger.

Vi ere lige som før nødte til at holde os til Betragtningen af de sidste 15 Aar, og vi bortse stadig fra de kvindelige og de islandske Dimittender. Af de 5547 Dimittender, vi saaledes have for os, valgte 1418, altsaa en Fjerdedel, den mathematisk-naturvidenskabelige Retning. Forholdet var imidlertid meget forskelligt i de forskellige sociale Grupper.

Det forholdsvis største Antal Matematikere finde vi i Gruppe II (Liberale Erhverv), nemlig omtrent 38 pCt.; derefter følger III (Større Næringsdrivende) med 33 pCt., VII (Arbejds mænd) med 28 pCt., VI (Mindre Næringsdrivende) med 25 pCt., V (Bestillingsmænd) med 24 pCt.; sidst i Rækken staa Grupperne VIII (Bønder) med 21 pCt. samt I (Embedsmænd) og IV (Skolelærere), begge med 20 pCt.

At denne Rækkefølge ikke beror paa Tilfældigheder, men virkelig bunder i en forskellig Tilbøjelighed, finder man bekræftet ved at betragte hvert af de tre Femaar for sig. Herved fremkommer følgende Forholdstal. Af Hundrede Dimittender i hver Gruppe var nedennævnte Antal Matematikere:

Sønner af	1885—89	1890—94	1895—99
I. Embedsmænd o. l.	15,8	18,7	24,6
II. Liberale Erhverv	22,6	39,6	49,8
III. Større Næringsdr. o. l.	25,6	31,5	42,3
IV. Skolelærere	11,1	22,9	22,8
V. Bestillingsmænd o. l. ..	17,0	30,5	23,3
VI. Mindre Næringsdr. o. l.	19,0	27,7	28,8
VII. Arbejds­mænd o. l.	15,0	33,3	33,3
VIII. Bønder	12,0	26,2	26,9

At Sønner af Bønder og Skolelærere i højere Grad end almindeligt foretrække den sproglig-historiske Retning, har Professor Steenstrup allerede paavist paa Grundlag af Oplysningerne fra de tre Aar 1885—87; nu se vi Reglen bekræftet gennem det 5 Gange saa lange Tidsrum. Iøvrigt er Tilbøjeligheden til at vælge den sproglig-historiske Retning ligesaa udpræget hos Embedsmandssønnerne, hvorimod Dimittender, der ere udgaaede fra den hermed socialt ligestillede Gruppe II (Liberale Erhverv o. l.) forholdsvis dobbelt saa hyppigt som Embedsmandssønnerne vælge den matematiske Retning.

d. Det er foran paavist, at Privatisternes Examinere gennemgaaende ikke ere saa gode som Skoledimit­ ternes. Det har derfor, om ikke af anden Grund, Interesse at undersøge, fra hvilke Samfundsklasser de privat dimitterede fortrinsvis stamme. Vi erfare det af følgende Oversigt, der angiver, hvor stor en Procentdel af Dimittenderne i hver Gruppe i Perioden 1885—99 der var privat dimitterede:

Sønner af	
I. Embedsmænd o. l.	9,7
II. Liberale Erhverv o. l.	10,3
III. Større Næringsdrivende	12,8
IV. Skolelærere	33,1
V. Bestillingsmænd o. l.	14,4
VI. Mindre Næringsdrivende	20,0
VII. Arbejdsmænd o. l.	38,3
VIII. Bønder.	43,9

Det er altsaa Skolelærere, Arbejdsmænd og Bønder der hyppigst lade deres Sønner dimittere privat, medens, som man kunde vente, Embedsmænd og Mænd i liberale Erhverv forholdsvis sjælden lade deres Sønner blive Studenter ad anden Vej end gennem den lærde Skole. — Det er foran nævnt, at det forholdsvis Antal af privat dimitterede har været i Nedgang i de senere Aar; denne Regel gælder gennemgaaende for alle de sociale Grupper. Resultatet af en herpaa rettet Undersøgelse kan sammenfattes saaledes: de privat dimitterede udgjorde for Sønner af:

	1885—89	1895—99
Skolelærere, Arbejdsmænd og Bønder (V, VII, VIII).....	42,3 pCt.	34,0 pCt.
De øvrige Grupper.....	14,2 —	12,0 —

c. Et Hovedpunkt i vor Undersøgelse er Spørgsmaalet om Forholdet mellem Kvaliteten af de fra de forskellige Samfundsklasser udgaaede Dimittender. For ret at komme til Klarhed over dette Punkt, maa man undersøge Sagen fra forskellige Synspunkter; men før vi gaa til en Deling af Materialet, ville vi et Øjeblik betragte de rent summariske Resultater, der fremkomme ved en direkte Sammenligning mellem de sociale Grupper. For ikke at gøre Tingen mindre overskuelig end nødvendigt, nøjes vi med — ligesom foran — at

udskille de Dimittender, som have opnaaet mindst 1ste Karakter. Disse udgjorde i 1885—99 i Procent af det hele Antal i hver Gruppe:

Sønner af	
I. Embedsmænd o.l.....	67,9
II. Liberale Erhverv o.l.....	64,9
III. Større Næringsdrivende.....	60,8
IV. Skolelærere	70,0
V. Bestillingsmænd o.l.....	67,8
VI. Mindre Næringsdrivende.....	67,4
VII. Arbejds mænd o. l.	79,4
VIII. Bønder	59,7

Det er herefter de to, lidet talrige, Grupper Skolelærere og Arbejds mænd, der relativt hyppigst have Glæden af at se Sønnen gøre en god Studenterexamen, og det er den store Gruppe, Bondestuderterne, der mindst hyppigst komme hjem med en 1ste Karakters Prøve.

For saa vidt synes den senere Erfaring at have bekræftet, hvad Professor Steenstrup allerede kunde udlede af Examensresultaterne for Aarene 1885—87.*) Men hertil bør dog allerede her gøres den supplerende Bemærkning, at ingen anden af de sociale Grupper, hvormed vi her operere, fremviser en saa afgjort Kvalitetsfremgang som netop Bondesønnerne; i Femaaret 1885—89 opnaaede kun 52,2 pCt. første Karakter, i 1890—94 var Procenttallet steget til 61,7 og i 1895—99 til 68,9. Samtidig er det forholdsvise Antal af »Udmærkelser« steget til hen imod det dobbelte, det forholdsvise Antal Prøver med tredje Karakter gaaet ned til næsten det halve, saa at det i det hele taget kan siges, at Bondestuderterne nu (1895—99) paa det

*) Bonden og Universitetet. S. 33—34.

nærmeste vise samme Examensmodenhed som Dimittender, der ere udgaaede fra andre Samfundslag. *)

Af de 8 sociale Grupper, vi have opstillet, have Nr. V, VII og VIII (Skolelærere, Arbejds mænd og Bønder) flere Træk fælles (f. Ex. m. H. t. Dimissionsmaaden, tildels ogsaa Aldersfordelingen); det vil derfor være hensigtsmæssigt at samle dem under ét, ogsaa fordi disse tre Grupper tilsammen danne den Klasse, der direkte eller ved nær Afstamning repræsenterer Almuen i Danmark. En Sammenstilling af Examensresultaterne for de nævnte tre Grupper paa den ene Side og samtlige øvrige paa den anden Side viser, at de førstnævnte, som i sidste Halvdel af Firserne stod langt tilbage, nu i det sidst forløbne Femaar afgjort ere naaede op i Højde med det almindelige Niveau. Første Karakter opnaaedes nemlig i følgende Forhold:

Sønner af	1885—89	1895—99
Skolelærere, Arbejds mænd og Bønder..	56,9 pCt.	71,8 pCt.
De øvrige Grupper	64,3 —	70,8 —

f. Aldersfordelingen for samtlige Dimittender under ét er angivet foran. Her skulle vi nu undersøge det samme Forhold for de enkelte sociale Grupper. For Overskuelighedens Skyld sammendrage vi — ligesom flere Steder i det foregaaende — de oprindelig opstillede 10 Aldersgrupper til 4. Vi faa da for Tidsrummet 1885—99 følgende Forholdstal:

*) De 742 Bondesønner, der ere dimitterede i Perioden 1885—99, fordele sig efter Tidsafsnit og Examensudfald saaledes:

	1. Kar. m. Udm.	1. Kar.	2. Kar.	3. Kar.
1885—89.....	13	145	100	44
1890—94.....	12	141	65	30
1895—99.....	14	119	44	16

Sønner af	Aldersfordelingen af 100 Dimittender i hver Gruppe			
	under 18 Aar	18—19 $\frac{1}{2}$ Aar	19 $\frac{1}{2}$ —22 Aar	over 22 Aar
I. Embedsmænd o. l.	31,7	52,5	14,2	1,7
II. Liber. Erhverv o. l.	33,9	50,5	12,3	3,3
III. Storre Næringsdr.	29,7	53,2	14,7	2,4
IV. Skolelærere	14,7	43,9	28,9	12,5
V. Bestillingsmd. o. l.	30,5	51,8	15,9	1,8
VI. Mindre Næringsdr.	25,8	49,6	17,7	6,9
VII. Arbejds mænd o. l.	24,9	45,7	14,7	14,7
VIII. Bønder	6,2	31,9	34,4	27,5

Det vil ses, at Fordelingen er ret uensartet, og navnlig er den ældste Aldersklasse højst ulige besat, idet Procenten svinger fra 1 à 2 i Embeds- og Bestillingsmændenes Grupper til 12, 14 og 27 i Skolelærernes, Arbejds mændenes og Bøndernes Grupper. Hvis vi, lige som foran, samle disse tre Grupper under ét og stille dem op imod de øvrige, ligeledes samlede under ét, faa vi følgende karakteristiske Forholdstal:

Sønner af	Under 18 Aar	18—19 $\frac{1}{2}$ Aar	19 $\frac{1}{2}$ —22 Aar	over 22 Aar
Skolelærere, Arbejds mænd og Bønder.	9,6 %	35,8 %	31,8 %	22,8 %
De øvrige Grupper.	29,7 —	51,3 —	15,2 —	3,9 —

Det skal dog tilføjes, at denne store Forskel i Aldersfordelingen, som kommer til Syne, naar man betragter det 15aarige Tidsrum under ét, i Virkeligheden er godt paa Vej til at udviskes; saaledes skal det nævnes, at medens næsten de tre Femtedele (57,1 pCt.) af Skolelærer-, Arbejdsmands- og Bondesønnerne i Tidsrummet 1885—94 vare over 19 $\frac{1}{2}$ Aar, var dette i det

sidst forløbne Femaar kun Tilfældet med knap Halvdelen (48,4 pCt.), medens Bevægelsen for de øvrige Grubbers Vedkommende gik i modsat Retning, om end mindre stærkt.

g. Vi have sét, at flere af de sociale Grupper, hvormed vi operere, have deres Særpræg baade med Hensyn til Dimissionsmaade, Examenskarakter og Aldersfordeling. For at trænge dybere til Bunds i de herhen hørende Forhold, og navnlig for at faa større Klarhed over Kvalitetsforholdet, maa vi imidlertid operere saaledes med vort Talmateriale, at de forskellige Aarsager, der kunne forskyde Resultatet i den ene eller den anden Retning, isoleres.

Vi skulle da først undersøge Examensmodenheden for de forskellige sociale Grupper, særskilt for Skoledimittender og for Privatister. Som det lettest overskuelige Udtryk for Examensmodenheden benytte vi, ligesom før, det forholdsmæssige Antal af dem, der opnaa mindst 1ste Karakter, og vi finde da for Perioden 1885—99 følgende. Af 100 Dimittender, henholdsvis dimitterede fra Skole og privat, i hver Gruppe fik det vedføjede Antal enten 1 Kar. m. Udm. eller 1ste Kar.:

Sønner af	Skole-Dimittender	Privatister
I. Embedsmænd o. l.	70,9	39,1
II. Liberale Erhverv o. l.	67,7	40,0
III. Større Næringsdrivende	63,7	39,3
IV. Skolelærere	80,7	48,4
V. Bestillingsmænd o. l.	72,5	38,8
VI. Mindre Næringsdrivende	71,4	51,0
VII. Arbejdsmand o. l.	83,3	73,1
VIII. Bønder	71,9	44,2

Det vil ses, at det Totalbillede af Kvalitetsforskæl-

len, som vi fik ved at betragte Skoledimitterende og Privatisterne under ét, ændres væsentligt ved den foretagne Deling. I alle de sociale Grupper er det Privatisterne, der ved deres mindre gode Examinering trække Kvaliteten ned, men da Privatisterne optræde med højst ulige Styrke i de forskellige Grupper (jfr. foran), er denne Virkning ikke ens overalt. Som et Exempel paa, hvorledes Forholdet tilsløres ved den summariske Betragtning, skulle vi blot fremhæve, at medens man ved denne fik det Indtryk, at Bondesønnerne gøre daarligere Examinering end Embedsmandssønnerne (af de førstnævnte fik kun 59,7 pCt. første Karakter, af de sidstnævnte 67,9 pCt.), viser det sig nu lige modsat, at første Karakters Prøverne ere relativt hyppigere baade blandt de skoledimmitterede Bondesønner end blandt de skoledimmitterede Embedsmandssønner og blandt de privat dimmitterede Bondesønner end blandt de privat dimmitterede Embedsmandssønner.

Efter denne Sammenligning af de 8 Grupper indbyrdes, skulle vi, ligesom flere Gange før, stille de tre Grupper, der repræsenterer Almuen, samlede op imod de øvrige.

Da det tillige har Interesse at se, hvorledes Forholdet stillede sig før og nu, give vi Tallene særskilt for hvert af de tre Femaar i Perioden. Af 100 Dimitterende erholdt følgende Antal enten 1ste Kar. m. Udm. eller 1ste Kar.:

Sønner af		1885 —89	1890 —94	1895 —99	1885 —99
Skole- Dimittender	Skolelærere, Arbejdsm. og Bønder.....	69,4	76,1	81,3	75,2
	De øvrige Grupper....	68,1	65,9	73,4	69,2
Privatister	Skolelærere, Arbejdsm. og Bønder.....	40,2	49,4	53,3	46,8
	De øvrige Grupper....	41,3	40,3	51,9	44,1

»Almuegrupperne« have saaledes vundet betydelig stærkere frem end de øvrige; dette gælder baade de fra Skoler dimitterede og Privatisterne, men ganske vist mest de førstnævnte.*)

h. Vi have nu sét, hvilken Forskel der er i Kvaliteten af Dimittender fra forskellige Samfundsklasser ved samme Dimissionsmaade; men hermed ere Vil-

*) Det kan naturligvis indvendes, at den Maalestok, vi benytte, første Karakters Procenten, er ufuldkommen, idet der ved den hele Kvalitetsbedømmelse ogsaa bør tages Hensyn til den relative Hyppighed, hvormed Fløjkaraktererne (Udmærkelse og 3dje Karakter) forekomme. Dette er selvfølgelig rigtigt, om det end ved nærmere Undersøgelse viser sig, at Hovedindtrykket ikke forandres væsentligt, naar man udskiller disse de bedste og de daarligste Prøver til særlig Betragtning. For Fuldstændigheds Skyld skulle vi dog her meddele saavel det absolute som det relative Antal af Prøver med Udmærkelse og med 3dje Karakter i Perioden 1885—99.

Sønner af		1. Kar. m. Udm.		3. Kar.	
		Antal	pCt.	Antal	pCt.
Skole- Dimit- tender	Skolelærere, Arbejdsm. og Bønder	46	7,2	23	3,6
	De øvrige Grupper....	178	4,6	181	4,7
Priva- tister	Skolelærere, Arbejdsm. og Bønder.....	9	2,0	99	22,1
	De øvrige Grupper....	6	1,0	122	20,4

kaarene dog endnu ikke gjort saa ensartede, som det er muligt. Det er foran paavist, at de ældre Dimittender gennemgaaende gøre mindre gode Examinere end de yngre; det er ogsaa paavist, at de ældre Aldersklasser optræde relativt hyppigere i nogle sociale Grupper end i andre, samt at Privatisterne gennemgaaende ere ældre end Skoledimittenderne. Saa længe vi ikke have uskadeliggjort Indflydelse af den forskellige Aldersfordeling, have vi altsaa ikke fuld Klarhed over Kvalitetsforholdet. Dels for ikke at komme til Tal, der ere saa smaa, at det vilde være urimeligt at drage Slutninger af dem, dels for at lette Overskueligheden, skulle vi dog ved denne sidste Undersøgelse af Dimittenderne nøjes med at opstille to sociale Grupper (den oftere omtalte »Almuegruppe« og »de øvrige«) samt de 4 for benyttede Aldersgrupper. Af 100 Dimittender i hver Gruppe og Aldersklasse opnaaede følgende Antal enten 1ste Kar. m. Udm. eller 1ste Kar. (Tidsrum 1885—99):

Sonner af		Under 18-19½, 19½-22 18 Aar. Aar. Aar. Aar			
		18 Aar	19 Aar	20 Aar	22 Aar
Skole- Dimittender	Skolelærere, Arbejds- og Bondere.....	90,1	82,7	61,6	55,5
	De øvrige Grupper....	82,9	67,4	45,8	55,5
Privatister	Skolelærere, Arbejds- og Bondere.....	82,6	55,7	41,2	41,5
	De øvrige Grupper....	65,7	42,8	36,9	31,8

For Skoledimittender og Privatister tilsammen og for alle Aldersklasser tilsammen udgjorde i Tidsrummet 1885—99 første Karakters Procenten: for Almuegrupperne 63,6 og for de øvrige Grupper 65,8. De først-

nævnte ere altsaa som samlet Helhed de øvrige Grupper underlegne. Men — som det fremgaar af den foranstaaende Tabel — betyder dette ikke nødvendigvis, at Almuestudenten som saadan har færre Kundskaber, er mindre intelligent eller mindre flittig end hans Kammerater, der ere udgaaede fra andre Samfundslag. Tværtimod — vi kunne læse ud af Tabellen, at hvis vi tage f. Ex. en Bondesøn og en Embedsmandssøn i samme Alder og sætte dem i en lærd Skole, da vil den første have en større Chance end den sidste for at faa 1ste Karakter til Studenterexamen. Bedst vil det være for dem begge, om de kunne komme tidlig i Skole og blive Studenter i en ung Alder, thi for hvert Aar de blive ældre, forringes Chancen for at faa 1ste Karakter; men den forringes for dem begge, saa at Bondesønnen under alle Omstændigheder har de lyseste Examensudsigter. Hvis vi ikke sætte de to unge Mennesker i en lærd Skole, men lade dem privat dimittere, da er deres Chance for at faa en god Examen ikke saa gunstig som hvis de benytte Skolen, og det hvad enten de ere pur unge eller i en modnere Alder; men det indbyrdes Forhold mellem Bondesønnens og Embedsmandssønnens Examenschancer er det samme som før, og ogsaa i dette Tilfælde gælder det for dem begge om at faa Examen i saa ung Alder som muligt, da Udsigten til at faa første Karakter aftager for hvert Aar, de lægge til deres Alder.

Saaledes udtrykt, er Sagen naturligvis stillet paa Spidsen. Det er klart, at den flittige og intelligente unge Mand, som saa at sige er prædestineret til under alle Omstændigheder at faa første Karakter, i Regelen vil ende sin Examen paa kortere Tid end den, hvis

Vilje og Evner staa tilbage; derfor det bedre Exa-
mensudfald for de unge Aldersklasser. Det er end-
videre sandsynligt, at den mindre flittige og mindre
begavede, for hvem anden eller tredje Karakter paa
Forhaand staaer som den nærmest liggende Mulighed,
forholdsvis hyppigere end den flinke Dreng vil blive
gjort til Student ad irregulær Vej, gennem privat Di-
mission; derfor det lavere Niveau for Privatisterne.
Men saa rejser sig det Spørgsmaal: finder det her an-
førte særlig Anvendelse paa Almuegruppernes Sønner,
thi om dem have vi jo vist, at de fortrinsvis blive
Studenter i ældre Alder, og at de i særlig Grad vælge
at lade sig privat dimittere? Har nu dette sin Grund
i, at en større Del af Almuesønnerne end af de øvrige
ere mindre flinke, at der med andre Ord iblandt Skole-
lærere, Arbejds mænd og Bønder træffes et mindre godt
Valg af Studenteræmner end i andre Samfundsklasser?

Dette Spørgsmaal kunne vi ikke med Sikkerhed
besvare paa Grundlag af det foreliggende Materiale;
men vor Statistik kan dog give os et Fingerpeg. Spørgs-
maalet falder i to Afdelinger.

For det første: hvorfor blive Almuesønnerne gen-
nemgaaende Studenter i senere Alder end de øvrige?
Hvis det var fordi en større Del af de førstnævnte end
af de sidstnævnte maa bruge uforholdsmæssig lang Tid
til deres Examen (sidde over i Klasserne o. s. v.), da
ville dette aabenbart give sig tilkende derved, at For-
skellen i Aldersfordelingen mellem de to Grupper Di-
mittender blev stærkest udpræget for deres Vedkom-
mende, som faa mindre gode Examiner. Dette er
imidlertid ikke Tilfældet, hvad efterstaaende Sammen-
stilling vil vise:

		Over 19 ^{1/2} Aar var af hvert Hundrede	
		Dimittender m. 1. Kar. m. Udm. eller 1. Kar.	Dimittender med 2. eller 3. Kar.
Sønner af			
Skole- Dimittender	{ Skolelærere, Arbejdsmænd og Bønder	31,5	61,7
	{ De øvrige Grupper.....	8,6	23,1
Privatister	{ Skolelærere, Arbejdsmænd og Bønder.....	67,1	82,1
	{ De øvrige Grupper.....	50,6	61,8

Det vil sés, at ogsaa de Almuebørn, der faa gode Examinere, gennemgaaende ere ældre end de øvrige Dimittender med gode Examinere. Det er derfor rimeligst at antage, at Grunden til den afvigende Aldersfordeling for Almuebørnene væsentligst maa søges i; at disse hyppigt komme senere til Læsningen end de øvrige. Men at komme sent til Læsningen betyder oftest, at der skal læses par force, og jo mere dette er Tilfældet, des mindre er naturligvis Sandsynligheden for at komme godt fra Examen. Imidlertid have vi af den næstforegaaende Tabel sét, at dette gennemgaaende lykkes bedre for Almuebørnene end for de øvrige, der arbejde under lige Vilkaar med disse.

Det andet Spørgsmaal er dette: hvorfor blive Almuesønnerne gennemgaaende hyppigere end de øvrige dimitterede privat? — Hvis det var fordi en større Del af de førstnævnte end af de sidstnævnte mangle Evner og Energi til at føre Examensforberedelsen til Ende i en Skole, og derfor privat maa »piskes op« til at præstere Lavmaalet af det Kvantum Kundskaber, der aabner Døren til den akademiske Verden, da maatte man vente, at Forskellen mellem Privatistprocenterne (den Brøkdæl, som Privatisterne udgøre af samtlige Dimit-

tender i Gruppen) vilde være større for deres Vedkommende, som faa daarlige Examinere end for deres, som faa gode. Dette modsiges imidlertid af Tallene:

		Privat dimitteredes af hvert Hundrede	
		Dimittender m. 1. Kar. m. Udm. eller 1. Kar.	Dimittender med 2. eller 3. Kar.
Sønner af			
Dimittender under 19 ^{1/2} Aar	} Skolelærere, Arbejdsmænd og Bønder.....	17,3	41,3
		4,9	12,7
Dimittender over 19 ^{1/2} Aar	} Skolelærere, Arbejdsmænd og Bønder.....	48,1	66,8
		35,7	44,0

Den sandsynligste Grund til, at Almuesønnerne hyppigere end de øvrige blive privat dimitterede, er derfor den, at Privatdimissionen er den nærmeste Vej til Maalet; det er her lettere end ved Skoleforberedelsen at knibe et halvt eller et helt Aar. Imidlertid, jo mere der lægges an paa at tilendebringe Læsningen i kortest mulig Tid, des mindre er Sandsynligheden for at bestaa med godt Resultat. Men, som det før er paavist, ere Almuesønnerne bedre end de øvrige, der i denne Henseende arbejde under samme Vilkaar, i Stand til at bringe en god Examen hjem.

II.

Universitetsforhold.

7. Immatrikulerede.

Vi have foran anført, hvorledes Bevægelsen i Tilgangen af Æmner til den akademiske Stand har været.

Vi skulle nu udelukkende beskæftige os med de af Dimittenderne, som benytte deres Examen til at blive akademiske Borgere.

I Tiden op til 1864 var det aarlige Antal af immatrikulerede ved Københavns Universitet næsten altid lidt større end Antallet af Dimittender, idet en Del Disciple fra lærde Skoler i Hertugdømmerne lod sig immatrikulere ved Kongerigets Universitet. Men efter Hertugdømmernes Udskillelse af Monarkiet ophørte denne ekstraordinære Tilgang, og nu er det yderst sjældent, at en fremmed lader sig indskrive som dansk akademisk Borger.

I hele Tidsrummet siden 1865 har Antallet af dem, der løse akademisk Borgerbrev, fra Femaar til Femaar, udgjort paa det nærmeste ni Tiendedele af Dimittendernes Antal; fra Aar til Aar har der vel været en Del Svingninger, men nogen vedvarende Afvigelse fra dette Forhold har ikke kunnet spores.

8. Filosofikum.

Ved Immatrikuleringen erhverves Retten til at indstille sig til Universitetets Examiner, og det viser sig, at kun meget faa lade sig immatrikulere uden i hvert Fald at tage den almindelige filosofiske Prøve. Hvis man deler Tiden fra 1864 til 1898 og fra 1865 til 1899 i Femaarsperioder og sammenholder Antallet af Dimittender i den første Række Femaar med Antallet af dem, der have taget Filosofikum, i den anden Femaarsrække*), vil man finde, at Antallet af Dimittender, som

*) Den filosofiske Examen tages jo normalt Aaret efter Studentereksamen.

ikke tage Filosofikum, kun er en Ubetydelighed større end Antallet af dem, der undlade at løse akademisk Borgerbrev, altsaa kun lidt over en Tiendedel. Dog var Forskellen mellem immatrikulerede og candidati philosophiæ størst i det første Tiaar af Perioden, medens paa den anden Side Antallet af de sidstnævnte endog oversteg Antallet af immatrikulerede i første Halvdel af Firserne, det Femaar, da den stærke Stigning i Dimittendantallet fandt Sted. Det synes saaledes, som om Tilgangen til Universitetet i dette Femaar har været endnu stærkere, end Dimissionsstatistikken lader formode, idet akademiske Borgere af ældre Aargange, i et større Antal end sædvanlig, have taget Filosofikum som Indledning til et Examensstudium.

9. Embedsexamen.

(*a.* Antallet af Kandidater. — *b.* De forskellige Studiefag. — *c.* Embedsstudiets Varighed. — *d.* Examensudfald).

a. En nøjagtig Opgørelse af, hvor stor en Del af Dimittenderne der naar frem til at tage en Embedsexamen, forudsætter, at det er muligt at følge hver enkelt Skæbne igennem en lang Række af Aar. En saadan, paa Individual-Iagttagelser støttet Opgørelse have vi forsøgt, og vi skulle i det følgende komme tilbage til dens Resultater. Her skulle vi kun, i Tilslutning til de foregaaende Bemærkninger om det relative Antal af immatrikulerede og candidati philosophiæ, anføre en summarisk Beregning, der støtter sig paa den Forudsætning, at der i Almindelighed forløber 6

Aar mellem Studenterexamen og Embedsexamen.*) Vi gaa altsaa ud fra, at Dimittenderne fra 1864—73 afsluttede deres Studier i Aarene 1870—79 og saa fremdeles, og vi finde da, at af hvert Hundrede Dimittender i hver Periode naaede følgende Antal at tage en Embedsexamen:

Af Dimittenderne fra 1864—73:	62	(Kandidater 1870—79)
· — — — — 1874—83:	65	(— — — — 1880—89)
· — — — — 1884—93:	61	(— — — — 1890—99)

----- Noget over de tre Femtedele naa altsaa igennem Universitetsstudiet, og dette Forhold synes at have været ret konstant igennem den sidste Menneskealder. Det noget større Tal for det mellemste Tiaar falder godt i Traad med, hvad foran blev bemærket om den extraordinære Tilgang af Dimittender af ældre Aargange til den filosofiske Prøve i første Halvdel af Firserne. Men iøvrigt bør det fastholdes, at trods den store Stigning i Antallet af Dimittender i de sidste 20 Aar, er det næsten en forholdsvis lige saa stor Del af 80ernes og 90ernes som af 60ernes og 70ernes Studenter, der føre deres Studier til Ende, hvilket ikke udelukker, at det absolute Antal af dem, der »gaa ud i praktiske Stillinger« — som man plejer at udtrykke det, nu er næsten dobbelt saa stort som før. Rundt sagt, var dette Antal for 20—30 Aar siden 80 om Aaret, nu er det 155.

b. I Tiden fra 1864 til 1898 tog omtrent 5600 Studerende Embedsexamen ved Universitetet, saaledes fordelt:

*) Nærmere herom i det følgende, hvor det iøvrigt vil blive paavist, at den gennemsnitlige Tidsafstand mellem Studiets Begyndelse og Slutning vel er større end 6 Aar, men dog ligger nærmere herved end ved 7 Aar.

Theologisk Embedsexamen.....	1688
Fuldstændig juridisk Examen.....	1553
Statsvidenskabelige Examinere.....	260
Lægevidenskabelig Examen.....	1486
Filologisk-historisk Embedsexamen, Skoleembedsexamen og Magisterkonferentser.....	597

Det gennemsnitlige aarlige Antal Kandidater i de forskellige Fag og Tidsafsnit findes angivet i følgende Oversigt:

	1864—78	1879—88	1889—98
Theologer.....	44	40	72
Jurister.....	33	42	53
Statsvidenskabelige Kand.	7	7	8
Medicinere.....	37	29	65
Filol., Skoleemb. og Magisterkonf..	10	10	33

Den forholdsvis meget betydelige Stigning for den sidste Gruppe skyldes væsentligst Indførelsen af Skoleembedsexamen, som afløste den tidligere filologisk-historiske Embedsexamen. Iøvrigt fremhæves særligt, at det aarlige Antal af medicinske Kandidater var lavest i den mellemste Periode; det var i de sidste ti Aar over dobbelt saa stort som i det foregaaende Decennium; en lignende Bevægelse — om end mindre stærk — iagttages for Theologernes Vedkommende.

Det er bekendt, at Valget af Studiefag i ikke ringe Grad paavirkes af, fra hvilket Hjem den Studerende er udgaaet. En Undersøgelse af de af Dimittenderne af Aargangene 1885—99, der have taget Embedsexamen ved Universitetet, viser saaledes, at det theologiske Studium foretrækkes af Skolelærer- og Bondesønner, det juridiske af Sønner af Næringsdrivende og af Mænd i liberale Stillinger. Hvis vi, ligesom oftere før, stille »Almuegruppen« op imod »de øvrige«, fremtræder en ret prægnant Forskel. Hundrede Kandidatexaminere i

hver Gruppe fordelte sig som følger paa de forskellige Fag:*)

	Sønner af	
	Skolelærere, Arbejds mænd og Bønder	de øvrige Grupper
Theologi.....	52,5	24,5
Jura.....	12,4	27,5
Statsvidenskab.....	1,1	4,4
Medicin.....	20,9	31,1
Filol., Skoleemb., Konferentser....	13,1	12,5
	100,0	100,0

c. Om Examenstudiets normale Varighed er det vanskeligt at faa tilfredsstillende Oplysninger, dels fordi mange Studerende skifte Studium, dels fordi Opholdet ved Universitetet ofte afbrydes i længere Tid paa Grund af Militærtjeneste eller fordi de Studerende tage Huslærerpladser eller paa anden Maade midlertidig gaa ud i Erhvervsvirksomhed. Da det imidlertid ogsaa kan have nogen Interesse at se, hvor lang Tid der forløber mellem Studenterexamen og den endelig afsluttende Embedsexamen, have vi undersøgt dette Forhold for de halvsjette Tusinde Studerende, som ere blevne Kandidater i de 35 Aar fra 1864 til 1898. Hundrede Kandidater fordelte sig saaledes som følger efter det Tidsrum, der forløb mellem Studenterexamen og Embedsexamen:

3 Aar.....	0,2 pCt.	6 ¹ / ₂ Aar.....	15,0 pCt.
3 ¹ / ₂ —.....	0,7 —	7 —.....	17,0 —
4 —.....	1,3 —	7 ¹ / ₂ —.....	9,4 —
4 ¹ / ₂ —.....	2,7 —	8 —.....	5,8 —
5 —.....	6,4 —	8 ¹ / ₂ —.....	3,1 —
5 ¹ / ₂ —.....	13,5 —	9 Aar og derover	8,0 —
6 —.....	16,9 —		

*) Kvindelige og islandske Studenter ere ikke medregnede.

Det synes, som om der fra Slutningen af Halvfjerdsene til hen imod Midten af Halvfemserne har været en Tendens til at forkorte Examensforberedelsen. Bevægelsen karakteriseres ret godt ved nedenstaaende Tal, der angive, hvor mange af 100 Kandidater der i hvert Femaar tog deres Examen i Løbet af 6 Aar eller derunder:

1864—68	33,3 pCt.
1869—73	39,3 —
1874—78	38,1 —
1879—83	44,8 —
1884—88	52,7 —
1889—93	45,5 —
1894—98	36,7 —

Grundene til denne Bevægelse ere vanskelige at efterspore. Men rimeligvis skyldes den i det væsentlige, at Antallet af medicinske Kandidater var særlig lavt i den paagældende Periode, og Medicinerne bruge, saaledes som det antydes i efterfølgende Oversigt, betydelig længere Tid til deres Examensforberedelse end de øvrige Fag. Af 100 Kandidater i hvert Fag i Perioden 1884—98 tog følgende Antal deres Examen i Løbet af 6 Aar eller derunder:

Theologer	60,3
Jurister	56,1
Statsvidensk. Kand.	67,2
Medicinere	7,0
Skoleembedsexamen og Magisterkonf.	45,0

d. Det blev foran paavist, at Examensmodenheden ved Studenterexamen er bleven kadeligt større i Aarenes Løb, idet et stadigt stigende Antal bestod med 1ste Karakter. Uagtet det saaledes maa antages, at Studenterne nu gennemgaaende komme til Universitetet

med bedre Forudsætninger end tidligere for at kunne drive deres Embedsstudium med godt Udbytte, viser det sig dog, at kun omtrent Halvdelen af Kandidaterne opnaa at faa Laudabilis ved Embedsexamen. Af 100 Kandidater ved det theologiske, juridiske og medicinske Fakultet i hvert Femaar bestod følgende Antal med Laud:

1864—68	.....	52 pCt.
1869—73	.....	49 —
1874—78	.....	46 —
1879—83	.....	50 —
1884—88	.....	50 —
1889—93	.....	46 —
1894—98	.....	49 —

Antallet af dem, der opnaa Egregie, er ganske forsvindende; nogle flere faa Non, navnlig i de sidste 10—15 Aar, men Antallet af disse tarvelige Prøver overstiger dog ikke 2 à 3 pCt.

Vi have foran udførlig omtalt, at »Almuesønnerne« som samlet Helhed betragtet ikke gøre saa gode Studenterexaminer som Dimittenderne fra de øvrige sociale Grupper. For at efterspore, om dette Forhold bevarer sig ogsaa ved Kandidatexamen, have vi fulgt Dimittenderne af Aargangene 1885—89 indtil deres Afgang fra Universitetet. Denne Undersøgelse viser, at Forholdet ved Kandidatexamen var endnu ugunstigere for Almuesønnerne end ved Studenterexamen. Af 100 af hver Gruppe, som bestode de efterfølgende Examinere, fik nemlig det vedføjede Antal 1ste Karakter, respektive Laudabilis*):

---

*) Her er bortsét fra kvindelige og islandske Studenter.

I Aarene 1885—89 dimitterede
Sønner af:

	Skolelærere, Arbejds mænd og Bønder	de øvrige Grupper
Studererexamen	57	64
Theol. Embedsexamen	30	62
Juridisk Embedsexamen	63	63
Medicinsk Embedsexamen	37	54
De tre nævnte Embedsexaminer tils. . .	42	59

Det synes saaledes kun at være ved det juridiske Fakultet, at Almuesønnerne kunne staa Maal med dem, der ere udgaaede fra andre Samfundsklasser. Baade ved den theologiske og den medicinske Examen figurere Almuebørnene derimod med et betænkelig stort Antal mindre gode Examiner. Denne Iagttagelse, der altsaa vedrører dem, der bleve Studenter i Aarene 1885—89, stemmer godt med den af Professor Steenstrup anførte Statistik over Udfaldet af den theologiske Examen nærmest forud for 1888 (hvor mange Aar findes ikke angivet), hvorefter Karakteren Laudabilis ved denne Examen tilfaldt 33 pCt. af de fra Bondestanden udgaaede Kandidater, men 47 pCt. af de øvrige.*) Om Forholdet stiller sig gunstigere for de Almuesønner, der ere blevne Studenter efter 1889, have vi ikke haft Lejlighed til at undersøge**); men da Studenterexamens-Statistikken allerede for Aarene 1890—94 stillede Almuesønnerne i et gunstigere Lys end

*) Bonden og Universitetet. Side 35.

***) Femaaret 1885—89 er det sidste, for hvilket der efter Planen for nærværende Arbejde blev indhentet Efterretninger om de Studerendes Universitetsforhold og senere Skæbne. Allerede Dimittenderne fra det følgende Femaar vilde jo for en stor Del endnu ved den Tid, da Oplysningerne indsamledes (Begyndelsen af 1899) ikke have afsluttet deres Studier.

det foregaaende Femaar, og da de endog i Femaaret 1895—99 gennemgaaende kom bedre fra Examen artium end de tra andre Samfundsklasser udgaaede Dimittender (jfr. foran), er der Grund til at haabe, at denne Kvalitetsforbedring ogsaa i stigende Grad vil give sig tilkende ved de Prøver, der afslutte Universitetsstudiet (jfr. ogsaa den foran noterede Fremgang i Antallet af dem, der overhovedet fik Laudabilis ved Embedsexamen: 46 pCt. i Examensaarene 1889—93 og 49 pCt. i Aarene 1894—98).

III.

De Studerendes økonomiske Forhold m. m.

10. Oplysningernes Art og Værdi.

For Undersøgelseskomitéen var det af særlig Vigtighed at blive sat i Stand til at danne sig et Skøn om ubemidlede Studenters Kaar i Øjeblikket, og Komitéen foranstaltede derfor, med velvillig Bistand af Understøttelsesforeningen »Filadelfias« Bestyrelse, en Art Enquête angaaende dette Forhold. Dels blev der rettet en Række Spørgsmaal til de Studenter, som i Løbet af tre Semestre for første Gang have faaet Hjælp af den nævnte Forening, dels uddeltes der gennem de forskellige Studenterforeninger, Kollegierne, Regensen o. s. v. et stort Antal Blanketter med Spørgsmaal om den Betaling, der ydes for Studenters og yngre Kandidaters Arbejde. Ad begge de nævnte Veje kom Komitéen i Besiddelse af et Oplysningsmateriale, som,

om det end ikke blev saa fyldigt, som man havde haabet, dog er egnet til at aabne et Indblik i de paa-gældende Forhold, som man ellers vanskelig vilde have kunnet skaffe sig.

Det ligger i Sagens Natur, at de her foreliggende Oplysninger ikke lade sig sammentrænge i en kortfattet Gengivelse. Paa de Formularer, der benyttedes af »Filadelfias« Undersøgere, findes over en Snes Spørgsmaal, og det er klart, at Besvarelserne bør betragtes under ét for at give en rigtig Karakteristik. Hertil er Pladsen imidlertid for knap, og vi maa derfor nøjes med at fremdrage enkelte af de Momenter, der ogsaa hvert for sig have nogen Værdi.

Spørgsmaalet hvad en Student behøver for at leve, eller hvor meget en fattig Student faktisk bruger, kunne vi ikke i Korthed besvare paa Grundlag af det foreliggende Materiale. Dels ere Opgivelserne i flere Henseender mangelfulde, dels er det ikke muligt at operere sikkert med den brogede Mængde af forskelligartede Indtægter og Indtægtsformer (regelmæssige og midlertidige Understøttelser i Form af Penge, Klæder, Fødevarer fra Hjemmet, Ophold for modereret Betaling hos en Slægtning, Indtægt i Penge eller i Skikkelse af Middagsspising som Vederlag for Informationer o. l., temporære Understøttelser fra det offentlige eller fra private, Boglegater o. s. v.). Kun saa meget kan der udtales i Almindelighed, at om det end er ganske utvivlsomt, at den Kreds af Studenter, hvorfra de her foreliggende Oplysninger stamme, udelukkende bestaar af »ubemidlede«, har vor Undersøgelse dog næppe faaet ret mange med af de aller fattigste. Det er en almindelig Iagttagelse, at de mest trængende ofte

holde sig tilbage — endogsaa fra at søge Hjælp. Der eksisterer, vist nok i alle Samfundsklasser, en Fattigdommens Blufærdighed, som lukker det sidste Lag ude; og der er ingen Grund til at antage, at det forholder sig anderledes i Studenterverdenen. Her spiller jo tilmed, hvor Talen er om Understøttelser, Examenskarakteren en ikke ringe Rolle som Maalestok for den paagældendes Værdighed, og der er derfor Grund til at antage, at de fattige Studenter med meget smaa Examinier kun undtagelsesvis komme frem som Supplikanter og endnu sjældnere opnaa at blive hjulpede.

II. Udgifter. — Bøger. — Foreningsliv.

Medens, som ovenfor nævnt, en Angivelse af det almindelige Indtægtsniveau for de af »Filadelfia« understøttede Studenter vanskelig lader sig udlede af de foreliggende Oplysninger, skulle vi meddele nogle Data, vedrørende enkelte vigtige Poster i Udgiftsbudgettet.

Udgiften til Bolig, d. v. s. til Leje af et møbleret Værelse, varierer mellem $7\frac{1}{2}$ og 15 Kr. pr. Maaned. Gennemsnittet af 30 Opgivelser er 11 Kr. 22 Øre. Her — som ved de følgende Udgiftsposter — have vi ikke taget Hensyn til de Tilfælde, hvor Betalingen er modereret, fordi den paagældende bor hos en Slægting e. l.

Til Middagsmad anvendes fra 10 til 15 Kr. pr. Maaned. Gennemsnittet af 17 Opgivelser er 12 Kr. 44 Øre. — Af 48 Studenter have 41 opgivet, at de spise til Middag alle Ugens 7 Dage (dog undertiden med Tilføjelsen »som Regel« eller »med Undtagelse af de sidste Dage i Maanedens«), én har opgivet, at han faar Middagsmad 5 à 6 Gange om Ugen, én 5 Gange,

én 2—3 Gange, én 1—2 Gange, to 1 Gang, medens én erklærer, at han aldrig nyder Middagsmad (varm Mad).

Udgiften til anden Kost varierer mellem 7 og 15 Kr., med et Gennemsnit (for 18 Opgivelser) af 10 Kr. 49 Øre.

Hvis de anførte Gennemsnit for Udgiften til Bolig, Middagsmad og anden Kost træffe det normale, skulde disse tre Udgiftsposter tilsammen altsaa andrage lidt over 34 Kr. pr. Maaned. Til Sammenligning hermed kan anføres, at 11 Studenter, som faa Kosten i deres Logis, betale fra 34 til 45 Kr. maanedlig, gennemsnitlig 39 Kr. 9 Øre for Værelse og »fuld Pension« (dog ikke Vask, Lys og Brændsel).

Den maanedlige Udgift til Vask opgives varierende fra 1 til 3 Kr.; Gennemsnittet af 19 Opgivelser er 2 Kr. 16 Øre.

Mindre sikre end disse Opgivelser af de regelmæssige »daglige« Udgifter ere vist nok de to følgende Poster, hvor Beløbene oftest ere ansatte skønsvist efter Hukommelsen.

Til Klæder er den aarlige Gennemsnitsudgift for 21 Studenter 108 Kr.

Til Studiet, d. v. s. Bøger og Manuduktion, have vi paa Grundlag af 30 Opgivelser beregnet et aarligt Udgiftsbeløb af 99 Kr.

Fra 50 Studenter, som have modtaget Understøttelse af »Filadelfia«, foreligger Fortegnelse over de Bøger, som de paagældende eje. Af Bøger, vedrørende Studiefaget, ere de fleste kun i Besiddelse af de aller nødvendigeste, men mange have ikke en Gang det.

Det er naturligvis vanskeligt her at fælde en Dom paa et Tal alene, men vi skulle dog anføre, at det gennemsnitlige Antal Værker, større og mindre, af fagligt Indhold, ikke overstiger 10 à 11, medens mange erklære, at de kun eje 3 à 4 af de aller uundværligste og iøvrigt laane sig frem hos Kammerater eller paa Bibliotheker. Juristerne synes bedst forsynede med boglige Hjælpe-midler, Theologerne maaske mindst godt. — Kun to af de 50 Studenter erklære, at de have alle eller saa godt som alle deres Skolebøger, 20 have beholdt nogle Bøger fra Skoletiden (heraf have 6 kun bevaret Ord-bøgerne), medens 22 have skilt sig af med alle deres Skolebøger. — Af Skønlitteratur besidde de fleste et og andet, dog gøre Listerne næsten alle Indtryk af, at der i det væsentlige kun findes, hvad Tilfældet spiller den paagældende i Hænde; sjælden faar man Fornem-melsen af, at der samles, endnu mindre af, at der samles efter en bestemt Plan.

Et karakteristisk Træk er den stærke Deltagelse i Foreningslivet, hvorom de foreliggende Meddelelser bære Vidne. En af de paagældende opgiver at være Medlem af ikke mindre end 5 Foreninger, én af 4, sex af 3, ti af 2, 24 nøjes med at være Medlem af én Forening, medens kun 8 slet ikke deltage i Foreningslivet. Af de 42 Studenter, som ere i én eller flere Foreninger, bliver der ialt 71 Foreningsmedlemmer, nemlig 47 i de tre: »Studenterforeningen«, »Studenter-samfundet« og »Studenterhjemmet«, 10 Medlemmer af akademiske Sportsforeninger, 6 af de to sønderjydske Foreninger (»To Løver« og »4 S.«) og 8 Medlemmer af forskellige andre akademiske og ikke-akademiske Foreninger.

12. Arbejdsfortjeneste.

Om den Fortjeneste, som Studenter (og yngre Kandidater) kunne have ved Undervisning, Kontorarbejde o. l. foreligger der en Række Oplysninger, hvoraf vi her skulle meddele nogle Hovedresultater, dog kun for saa vidt Lønnen har kunnet beregnes pr. Arbejdstime. Den gennemsnitlige Timefortjeneste var ved

Manuduktion	102 Øre
Skoleundervisning.....	87 —
Privat Undervisning i Skolefag.....	49 —
Kontorarbejde.....	34 —
Korrekturlæsning, Afskrivn., Oplæsning	42 —

Der haves Oplysning om Betalingen for i alt 927 ugentlige Arbejdstimer, saaledes fordelte. Antal ugentlige Timer à:

	indtil 25 Øre	26-50 Øre	51-75 Øre	76-100 Øre	101-125 Øre	ov. 125 Øre
Manuduktion	»	12	»	17	21	6
Skoleundervisning....	»	26	17	57	36	»
Privat Undervisning i Skolefag.....	34	123	79	17	»	»
Kontorarbejde.....	135	247	30	34	»	»
Korrekturlæsning, Af- skrivn., Oplæsning....	»	36	»	»	»	»
	169	444	126	125	57	6

Den gennemsnitlige Fortjeneste pr. Time var 50 Øre, men det vil ses, at kun en Tredjedel af Timerne lønnedes med over 50 Øre, og at næsten en Femtedel betaltes med højst 25 Øre.

13. Understøttelser.

For at kunne danne sig en Forestilling om Fordelingen af det samlede Understøttelsesbeløb, der til-

falder en Aargang Studenter, erhvervede Komitéen ved velvillig Imødekommen af Universitetskvæsturens Bogholder en Udskrift af det i Kvæsturen beroende Regnskabsmateriale, saaledes tilrettelagt, at hver understøttet Student af Dimittendaargangen 1892 fik sin særskilte Konto. Det kunde saaledes gøres op, hvor meget hver enkelt i Aarenes Løb havde modtaget af de forskellige Arter af Understøttelser, for hvilke Regnskabsførelse finder Sted i Kvæsturen. Hertil føjedes »Filadelfias« Understøttelser ved Udskrift af denne Forenings Protokoller, og der kom saaledes til at foreligge et ret fuldstændigt Materiale for den paagældende Aargang.

Det hele Understøttelsesbeløb udgjorde 187640 Kr., saaledes fordelt:

Understøttelser i Penge:	Kr.	Kr.
Kommunitetsstipendiet	61056	
Regensstipendiet	10440	
Kommunitetsgratiale	1700	
Ministeriel Understøttelse	28720	
Universitetslegater	19125	
Andre Legater under Kvæsturens Regnskabsførelse	22009	
Oplagspenge fra Skolerne	4030	
Rejseunderstøttelse	500	
Understøttelse fra »Filadelfia«	8815	
	I alt Underst. i Penge...	156395
Understøttelser til Bøger		6917
Naturalunderstøttelser:		
Fribolig og Brænde paa Regensen til Værdi*) ..	20980	
Fribolig paa Kollegierne til Værdi**)	3348	
	I alt Naturalunderst.	24328
	Tilsammen...	187640

Hertil kommer rentefri Laan af Kommunitetets og »Filadelfias« Midler, henholdsvis 660 og 570 Kr., som dog i det væsentlige ere tilbagebetalte.

*) 16 Kr. pr. Maaned.

**) 12 Kr. pr. Maaned.

Af de før nævnte 187640 Kr. tildeltes 11923 Kr. islandske og 2647 Kr. kvindelige Studenter. Om Fordelingen af det tiloversblivende Beløb af 173070 Kr. skal her meddeles følgende:

Antallet af understøttede (exkl. Kvinder og islandske Studenter) var 134 eller lidt over en Tredjedel af de Dimitterede. Imidlertid maa det erindres, at ikke alle Dimittenderne blive ved Universitetet; efter hvad der foran er meddelt, kan man regne, at omtrent 38 pCt. ikke tage nogen Embedsexamen*). En Del af disse begynde dog naturligvis paa et Studium, men opgave det før Examen, og man kan maaske derfor regne, at de to Tredjedele af Aargangens Dimittender have været Studenter i egentlig Forstand. Herefter skulde altsaa godt Halvdelen af de Studerende i Løbet af deres Studieaar have modtaget Understøttelse af det ovenfor nævnte Beløb.

Det er, som man kunde vente, især Almuesønnerne der blive understøttede (60 pCt. af de i 1892 dimitterede Sønner af Skolelærere, Arbejds mænd og Bønder, 29 pCt. af de øvrige Dimittender). Den Gruppe, som forholdsvis mindst hyppigt modtog Understøttelse, var Sønner af større Næringsdrivende (5 pCt.).

Som foran berørt, spiller Examenskarakteren en betydelig Rolle ved Uddelingen af Understøttelser. Af de Dimittender, som opnaaede Udmærkelse til Studenterexamen, understøttedes 69 pCt., men kun 40 pCt. af dem, der fik 1ste Karakter, 27 pCt. af dem, der fik 2den Kar. og 7 pCt. af dem, der kun fik 3dje Kar.

*) Dette bekræftes ogsaa af de følgende Oplysninger om Dimittendernes senere Skæbne.

Understøttelsernes Fordeling efter Beløbets Størrelse fremgaar af følgende Oversigt:

Indtil 50 Kr.....	7	Studende
over 50, indtil 100 Kr.....	8	—
— 100, — 200 —	10	—
— 200, — 500 —	16	—
— 500, — 1000 —	19	—
— 1000, — 1500 —	14	—
— 1500, — 2000 —	21	—
— 2000, — 2500 —	21	—
— 2500, — 3000 —	16	—
over 3000 Kr.....	2	—

Det højeste samlede Understøttelsesbeløb, der tildeles en enkelt Studerende, udgjorde 3588 Kr. Det gennemsnitlige Beløb var 1292 Kr. For hver af de sociale Grupper udgjorde den gennemsnitlige Understøttelse følgende Beløb:

For Sønner af	
I. Embedsmænd o.l.	1624 Kr.
II. Liberale Erhverv o.l.....	851 —
III. Større Næringsdrivende.....	1666 —
IV. Skolelærere	1223 —
V. Bestillingsmænd o.l.....	692 —
VI. Mindre Næringsdrivende	1200 —
VII. Arbejdsmænd o.l.....	1471 —
VIII. Bønder	1360 —

Endelig kan det anføres, at Understøttelsernes Størrelse aftog med Examenskarakteren, idet Gennemsnitsunderstøttelsen udgjorde for Dimittender med Udmærkelse 2120 Kr., med 1ste Kar. 1421, med 2den Kar. 688 Kr. og med 3dje Kar. 260 Kr.

IV.

De Studerendes senere Skæbne.

14. Almindelig Oversigt.

Det sidste Punkt i vor Undersøgelse angaar de Studerendes Skæbne, efter at de have forladt Universitetet. Vi have imidlertid ikke begrænset Undersøgelsen til dem, der tage en Embedsexamen, men medtaget alle Dimittenderne af de 10 Aargange 1880—89, hvorved det er blevet muligt at tilvejebringe et lille Bidrag til Besvarelsen af Spørgsmaalet: Hvor blive de mange Studenter af?

Fremskaffelsen af disse Oplysninger har krævet et betydeligt Arbejde. Det har bl. a. nødvendiggjort Udsendelse af omtrent 400 Breve foruden talrige mundtlige Forespørgsler og Gennemgang af de foreliggende trykte Oplysningskilder. Uagtet Komitéen ved denne Del af Undersøgelsen har haft god Bistand af flere Hundrede Mennesker rundt om i Landet, er det dog langt fra ikke lykkedes at faa sikre Oplysninger om alle de 3139 Dimittender*). Om en Del af dem, der i den efterfølgende Oversigt figurere under Rubrikken »Livsstilling uoplyst«, har man vel faaet et og andet at vide, men ofte har Meddeleren ikke været sikker i sin Sag, eller Oplysningen har refereret sig til et Tidspunkt, der ligger flere Aar tilbage i Tiden, saa at den ikke har kunnet tillægges nogen Værdi. Om ikke saa ganske faa af de privat dimitterede gælder det, at ikke en eneste af den paagældendes Dimissionskammerater har kunnet give fyldestgørende Oplysninger om hans nuværende Livsstilling.

*) Det samlede Antal Dimittender i de 10 Aar var 3372, men ligesom i det foregaaende have vi her bortset fra de kvindelige og de islandske Dimittender.

Af de modtagne Oplysninger give vi i følgende Tabel et kortfattet Sammendrag:

Livsstilling m. v. omtrent ved Begyndelsen af Aaret 1899	Dimitterede i Aarene 1880—84		Dimitterede i Aarene 1885—89	
	Antal	Heraf tog Universi- tetsexam.	Antal	Heraf tog Universi- tetsexam.
Universitetslærere og Lærere ved højere Undervisningsanstalter.....	7	4	3	2
Gejstlige, Missionærer.....	218	217	218	215
Juridiske og administrative Embeds- og Bestillingsmænd i Stat og Kommune	129	123	96	87
Fuldmægtige hos Retsbetjente.....	53	53	80	79
Sagførere.....	63	62	37	35
Sagførerfuldmægtige.....	8	8	59	58
Læger.....	201	200	301	300
Lærere, Manuduktører, Translatører...	149	104*)	265	197**)
Ansatte ved videnskabelige Institutioner, Biblioteker, Arkiver o. l.....	18	8	34	27
Litterater, Journalister.....	38	14	42	13
Studerende; ikke afsluttet Uddannelse.	6	3	37	10
Kunstnere.....	12	1	14	1
Ingeniører, Kemikere.....	16	1	42	2
Officerer.....	38	1	68	2
Ansatte ved Post-, Jernbane-, Telegraf- og Toldvæsen.....	11	6	22	11
I anden praktisk Virksomhed.....	105	21	178	18
Rentiers.....	3	1	6	2
Syge, sindssyge.....	5	2	6	1
Uden Erhverv.....	3	2	18	8
Moralsk forulykkede, straffede.....	2	2	2	1
Døde.....	119	37	102	33
Livsstilling uoplyst.....	96	12	209	53
Tilsammen...	1300	878	1839	1151

*) Heraf 44 med theol. Embedsexamen.

***) Heraf 96 med theol. Embedsexamen.

Det skal endvidere tilføjes, at af de 1110 Dimittender, som ikke have taget Embedsexamen, er det om 220 oplyst, at de have bestaaet Examen ved andre Lærestanstalter end Universitetet (som Polyteknikere, Farmaceuter, Officerer o. s. v.), samt at 175 af samtlige 3139 her omhandlede Dimittender vides at opholde sig eller til deres Død at have opholdt sig i Udlandet.

Det vil ses, at 68 pCt. af Dimittenderne fra 1880—84 og 63 pCt. af dem fra 1885—89 tog en Embedsexamen ved Universitetet. Det synes, som om Almuesønnerne forholdsvis sjældnere end de øvrige opgive Studierne; for Femaaret 1885—89 udgjorde de frafaldne blandt Sønner af Skolelærere, Arbejdsmænd og Bønder 31 pCt., blandt de øvrige 39 pCt.

Det er foran paavist, at Almuesønnerne fortrinsvis søge til det theologiske Fakultet. At denne sociale Gruppe i det hele taget afviger fra de øvrige med Hensyn til Valg af Livsstilling, fremgaar af følgende Oversigt (for Femaaret 1885—89), hvor de to sidste Grupper i den foranstaaende Tabel (»Døde« og »Livsstilling uoplyst«) ere holdte udenfor Beregningen:

	Fordelingen af 100 Sønner af	
	Skolelærere, Arbejdsmænd og Bønder	de øvrige Grupper
Universitetslærere og Lærere ved andre højere Undervisningsanstalter.....	»	0,2
Gejstlige.....	30,4	9,9
Juridiske og adm. Embedsm. og Bestil- lingsm.; Fuldmægtige hos Retsbetjente; Sagførere; Sagførerfuldmægtige.....	10,1	19,9
Læger.....	17,2	20,2
Lærere, Manuduktører, Translatører; an- satte ved videnskabelige Institutioner,		

Biblioteker, Arkiver m. v.; Litterater, Journalister; Studerende, ikke afsluttet Uddannelse	33,4	22,4
Kunstnere	»	1,2
Ingeniører, Kemikere, Officerer; Ansatte v. Post-, Jernbane-, Telegraf-, Told- væsen; i anden praktisk Virksomhed..	7,0	23,9
De øvrige Grupper, undtagen »Døde« og »Livsstilling uoplyst«	1,6	2,3
	<u>100,0</u>	<u>100,0</u>

15. Kandidaterne.

Hvis man ud fra de foreliggende Oplysninger vil danne sig et Skøn over, i hvilket Omfang de, der tage en Embedsexamen ved Universitetet, naa at finde en Plads i Livet, der svarer til den paagældende akademiske Faguddannelse, da kan maaske efterfølgende Sammenstillinger være vejledende.

Vi lade ude af Betragtning de Kandidater, som endnu ikke have afsluttet deres Uddannelse, endvidere dem der leve som Rentiers, samt dem der ere syge eller sindssyge, moralsk forulykkede eller døde. For de tiloversblivende kan der da opstilles følgende »Balance«:

	Af Dimittenderne fra:	
	1880—84	1885—89
Theologiske Kandidater.....	265	342
Heraf: Universitetslærere o. l.; Gejstlige og Missionærer; Ansatte v. videnskabelige Institutioner o. l.	218	218
I andre Stillinger.....	47	124
Juridiske og statsvidenskabelige Kand.	280	302
Heraf: Universitetslærere o. l.; jur. og adm. Embeds- og Bestillingsmd.; Fuldm. hos Retsbetjente; Sagførere og Sagfører- fuldm.; Ansatte v. vidensk. Institutioner o. l.	248	259
I andre Stillinger.....	32	43

Medicinske Kandidater.....	206	316
Heraf: Universitetslærere o. l.; Læger; Ansatte v. vidensk. Institutioner o. l.....	200	304
I andre Stillinger.....	6	12
Candidati magisterii	87	141
Heraf: Universitetslærere o. l.; Lærere, Manu- duktører, Translatorer; Ansatte ved videnskabelige Institutioner o. l.	68	118
I andre Stillinger	19	23

Antallet af Kandidater i »andre Stillinger« var gennemgaaende større for Dimittend-Aargangen 1885—89 end for 1880—84; men Forskellen var dog kun for Theologernes Vedkommende af videre Betydning. Af de theologiske Kandidater er der jo iøvrigt altid en Del, som ikke ønsker at gaa den gejstlige Vej, men blive Lærere o. l. (Antallet af Theologer i Lærerstillinger udgjorde henholdsvis 44 og 96 for de to Femaar), ligesom mange unge Theologer midlertidig leve af Undervisning o. l., i den Tid, da de efter Embedsexamen forberede sig praktisk til Præstegerningen. Dette sidste tjener til at forklare det store Antal theologiske Kandidater af Dimittend-Aargangene 1885—89, der ere i »andre Stillinger«. — Medicinerne synes mindre end de øvrige Fag at gaa ud i andre Livsstillinger end dem, der svare til deres Uddannelse.

I det hele og store synes Livet at have aabnet passende Stillinger for den langt overvejende Del af de Studenter fra Firserne, som tog Embedsexamen. Et helt andet Spørgsmaal er det naturligtvis, om disse Stillinger alle kunne give deres Mand et passende og tilstrækkeligt Udkomme, og her kunde den store Forskel mellem Tallene i de to Femaar nok gøre en Tvivl berettiget.

16. De, hvis Skæbne vi ikke kende.

Paa en vis Maade knytter den største Interesse sig til de Dimittender, hvis Skæbne vi ikke kende, eller om hvem vi kun have usikre Efterretninger. Det er jo ikke sandsynligt, at det udelukkende beror paa Tilfældigheder, om en Mand er let eller vanskelig at opspørge. Det er rimeligt at antage, at en stor Del af de, hvis Livsstilling er uoplyst, er kommen mindre godt fra det end de, hvis Skæbne er kendt. Undersøger man Gruppen »Livsstilling uoplyst« lidt nøjere, viser det sig da ogsaa, at den netop omfatter en uforholdsmæssig stor Del af dem, der paa Forhaand maatte antages at have de sletteste Betingelser for at komme frem. I denne Gruppe faldt saaledes kun 3 pCt. af de Dimittender, som fik Udmærkelse til Studenterexamen og 4 pCt. af dem, der fik 1ste Karakter, men 12 pCt. af dem, der fik 2den og endog 28 pCt. af dem, der fik 3dje Karakter. Kvalitetsforskellen mellem dem, hvis Skæbne er uoplyst, og de øvrige, træder skarpt frem af følgende Tal, vedrørende Dimittend-Aargangene 1885—89:

Karakter ved Studenterexamen	Sønner af Skolelærere, Arbejdsmænd og Bønder		De øvrige sociale Grupper	
	Skæbne uoplyst pCt.	Skæbne oplyst pCt.	Skæbne uoplyst pCt.	Skæbne oplyst pCt.
1. Kar. m. Udm.	0	5	2	4
1. Karakter	22	57	29	63
2. —	42	28	44	28
3. —	36	10	25	5
	100	100	100	100

Om en Del af dem, hvis Skæbne vi have betegnet som uoplyst, vide vi dog noget; 16 pCt. af dem angives nemlig at være udvandrede, medens kun 5 pCt. af de øvrige opholde sig i Udlandet.